

na umu, da govorimo zato, da nas poslušajo; šele tedaj bomo zares veliki in dobri, ako se bomo obračali, ne rečem na vse, ali na mnoge.“

Žarke strasti obdeluje France v romanih „Le lys rouge“ (slovenski prevod v rokopisu) in v „Histoire comique“: večni bog Eros je neodoljivo osvojil komplicirane duše modernih ljudi. Kot nedosežnega poznavavca stare literature kaže pisca fantastično zgodovinski roman „La rôtisserie de la reine Pédauque“ ki se ponatiskuje v Župančičevi poslovenitvi. Proti širiteljem „otrova iz Judeje“ je naperjen roman „Thaïs“ (slovenski prevod v rokopisu) o spreobrnitvi poganke pceestnice v početku krščanstva. Srednjeveške bajke in legende so oživljene v Glumcu Svete Gospe, v Srajci itd. Nedavno se je ta kontemplativni, prilagodljivi duh poglobil v mišljenje in čustvovanje dobe, iz katere je vzrastla devica Orleanska, ter na podlagi mentalitete med Angleži in Francozi v XV. veku podal doslej najverjetnejšo naravno razlago znanega čudeža. S knjigo „Jeanne d'Arc“ je stopil na polje prave zgodovine, o kateri je trdil nekoč: „L'histoire est un art et non pas une science“.

Glede družbenega napredka je France kakor v vseh panogah zelo skeptičen, vendar ne zameta robato ljudskih sanj in prevar, ki jih človek potrebuje na trnjevi poti. Po njegovem se vse razvije le počasi, zato ne veruje v korist prekucij. „Jardin d'Epicure“ je navdahnjen s takimi krilaticami starčeve modrosti. Navzlic svojemu relativizmu pa se je šestdesetletnik, ki je zmeren pristaš socijalističnega proletarijata, kot večina sodobnih pisateljev zagnal v politično borbo in sicer povodom proslule Dreyfusove afere. Njegov odpor proti militarizmu in klerikalizmu je značilno ponazorjen v parodističnem romanu „L'île des Pingouins“ (poročevavčevo prestavo „Otok Pingvinov“ je uničila laška vojska v Gorici). Tudi letos se je potegnil za razne politične obsojence. Razen umskih razlogov ga je privedlo sočustvo do ponižanih in razžaljenih, saj je pisal nekoč: „Čim več razmišljam o ljudskem življenju, tem bolj verujem, da mu je treba za svedoka in sodnika dati ironijo in usmiljenje ... prva nam ga dela s svojim nasmeškom drago, drugo pa nam ga posveča s svojimi solzami.“

Tetralogija „Histoire contemporaine“ obdeluje z lahkotno ironijo današnje društvo pod dojmom Dreyfusove zadeve. Kdor želi natančnejših podatkov o celokupnem Franceovem nehanju, naj si prečita pregledno razpravo pokojnega dr. Zupana v Slovanu 1915, ki pa še ne omenja romanov „Les Dieux ont soif“ (slika velike francoske revolucije), „La révolte des anges“ (upor angeljev; Lucifer noče pahniti Boga s prestola, ker bi ne bil večji od Njega) in „Le petit Pierre“ (mladostni spomini).

A. Debeljak.

Key Ellen. O vaspitanju djeteta u školi. Preveo Uroš Krulj. Beograd — Sarajevo. I. Dj. Djurdjević. 1919. 125 str. K 1'60. (Mala biblioteka 208—10).

Ellen Key spada med hrupne oznanjevalce novih vrednot na poprišču sodobne pedagogike. Nje glavna metoda je goreč protest zoper sedanje „vzgojno“ početje doma in osobito še v šoli, najsi se na muho jemlje ta ali ona neupravičenost v obliki okostenele navade ali pa vzgojni postopek, ki nosi na čelu žig očitne zablode v slepò ulico.

In ker smo nedavno k „Domači vzgoji“ Keyjeve (gl. letošnji Lj. Zvon, str. 505) dobili kot pendant še njeno „Šolsko vzgojo“ v srbskem prevodu Kruljevem, bodi tudi o tej knjigi izrečenih dvoje troje besed!

Keyjevkine misli o bodoči šoli niso reformni načrt za sedanost, kakor to pisateljica sama podčrtava (79), ampak le — sen bodočnosti. Toda ta „sen“ postaja prav sedaj zrel za diskusijo, ker je glavna ovira za vresničenje šole, kakor jo je zamislila Keyjeva, bil — militarizem. Še le ko se zruši njegova oblast in požrešnost brez dna, tako je prerokovala Ellen Key, bo odprta pot za uvidevanje, da je najdražji šolski načrt — najcenejši. In militarizem se je zrušil, káli?

Keyjevkin sen o šoli bodočnosti se ne lovi za prgiščem teh ali onih posameznosti, temveč seza globoko doli do temeljev sedanjega šolskega ustroja. Le čujte! „Posamične reforme v sodobni šoli ne pomenijo nič, dokler se preko njih s premiselkom ne pripravi velika revolucija, tista, ki v nič pomeče ves sedanji sistem, tako da od njega ne ostane ni kamen na kamnu. Da, priti bi moral vzgojeslovni potop, ki bi se na njem v kovčeg rešili edinole Montaigne, Rousseau, Spencer in pa nova literatura, ki zadeva psihologijo otroka! In ko bi nekoč kovčeg priplaval na kopno, tedaj bi ljudje ne zidali šol, ampak bi le sadili vinograde, kjer učitelju pripade naloga, da dvigne grozdje otrokom do ust, namesto da jim dajemo poskušati kulturnega mošta, ki je stokrat pomešan z vodo.“ (55).

To so kajpada hude, prevratne in po mnenju tega ali onega s samim seboj najbolj zadovoljnega školnika tudi pregrešne besede. In vendar so umljive, seveda — „samo tistim, ki mislijo nove misli“. A ključ do Keyjevkine ideologije je novi, vedno širjih tal pridobivajoči nauk o življenju, ki pravi, da je pojav življenja v svojem jedru rast, razmah, stremljenje po večjem življenju in težnja, prekositi samega sebe. A na tak način umevano življenje zahteva od posameznika in človeških zajednic pred vsem samoniklosti in samodejnosti, ne pa zgolj pasivnega prilagojevanja danim okoliščinam. „Življenje — življenje prirode in človeka — edinole to vzgaja za življenje.“ (53).

A na tako umevano življenje je dosedanja šola — malo pripravljala. In osebito odtod prihaja, da je in ostane „svet“ takšen kot je — vse dotlej, da prodre novo naziranje o življenju tudi v šolo. Odtod vsa „negativnost naše dobe“: paradni trg neumnosti, surovosti, nasilja in sebičnosti, pa naj si ta trg vladajo radikalni ali konservativni, demokratski ali aristokratski družabni elementi (49, 97).

Veliko klenega zrna je v Keyjevkin trditvi, da bi manj vtepavanja vseh mogočih stvari po naših šolah pomenilo — več resnične priprave na življenje. Šola (in dom) bi imela učenca pred vsem drugim naučiti: brati in pa gledati, to je opazovati, na zunaj in na znotraj (65). Ob tistem nasilnem pitanju z vsem mogočim, ki ga goji naša šola, pa postane otrok nesposoben, da bi — sam videl, mislil in delal. „Sam!“ to bi imel biti glavni motor vse vzgoje in izobrazbe (59). Kulturni pomen znanja, pravega znanja, ostane nedotaknjen, čeprav tvegam trditev, da si je človek, ki res kaj ve in zna, to pridobil sam, izven šole ali pa še celo proti njej, to je proti tistemu duhu, ki je ž njim prešinjen ves njen ustroj. „Šola ima samo en veliki cilj: da stori samo sebe odveč ter povzroči, da zavladata življenje in sreča, to se pravi poleg drugega — samodejstvo, namestu sistema in sheme.“ (55).

K takemu pojmovanju bodoče šole pa vodi tudi duh otroka, ki mu je votek volja do življenja in sreče (125). Ne prezirajmo pri vzgojnem poslu „sreče“! Scheler, ena izmed najrazboritejših glav v sodobni filozofiji, prepri-

čevalno opozarja na to, da je edino sreča (= čustvo blaženosti) pravi vir dobrim dejanjem v življenju.

Zaključek: Šola ne bodi urad za izdajanje izpričeval — ki bi sploh naj izginila s sveta (30) —, temveč drugi dom („school-home“), kjer se mladina pripravljaj za nadaljno izobrazovanje samega sebe skozi celo življenje! „Še le tedaj postane šola zavod, kjer se bo posameznik učil za življenje in ne, kakor danes v najboljšem slučaju, kraj za obubožanje življenja. Še le takrat bo tukaj vsakdo prišel do svoje pravice: kdor se rad uči in kdor ne rad; oni, ki mu je za izobraževalno sredstvo treba v prvi vrsti knjige, in oni, ki v ta namen potrebuje zlasti oko in roko; oni, ki kaže darove za teorijo in oni, ki jih obeta za prakso.“ (76).

To so glavne misli o šolski vzgoji izpod Keyjevkinega peresa, ki je Uroš Krulj pravkar ž njimi seznanil širje vrste jugoslovanske. Vzemimo in berimo knjižico in se učimo iz nje! In ne dajmo se preveč begati od „čiste“ jugoslovanske kulture! Čas hiti ... Razsodbo pa mirno prepuščajmo v kulturnih rečeh sodnemu stolu življenja, ki je Prešernov genij o njem prerokoval, da bo — o svojem času — tudi glede našega naroda večje razsodilo, kaj je zrno in kaj pleva. Nad življenje ga ni sodnika na zemlji o stvareh, ki so svoje kali pognale iz — življenja.

Dr. K. Ozvald.

Poezija za pešce. V 2. št. letošnjega „Lj. Zvona“ smo čitali mnenje ruskih futuristov, da „morajo poeti svoje pesmi plakirati, ravno tako slikarji svoje slike. Muzikanti naj lezejo na pomole in naj tam igrajo pred narodom“. Košček tega načrta je udeležil pariški založnik Figuiet, Place de l' Odéon: v svoji izložbi napiše vsak dan pod figovim peresom (svojim izveskom) s kredo na desni „uradno poročilo“ o najnovejših slovstvenih proizvodih, na levi pa še kako kitico neobjavljenih verzov. Ta deska se naziva Sodobni muzej, pod naslovom pa se ponuja „dnevna pesem“. Tako si nedavno lahko bral melanholično pesnitev, pisano v raznih barvah, s pestro opombo o veleznačilnem poetu današnje dobe. Na koncu se je blestelo priporočilo: „Vi, ki greste mimo, pojdite hitro v mesto ter izrekajte ime Nikole Beauduina, ki je zelo darovit pesnik“. Na ta način je omogočeno radovednim, a nepetičnim ljudem, da se pouče o sedanjih strujah in smereh kar na lepem. Prijatelji napredka bodo ploskali tej novotariji. Hkrati pa se bo pisatelj lahko nedvomno preveril o nepristranski sodbi, če se potajno pridruži čredi bravev zastojkarjev. To prisluškovanje je olajšal neki podjetnik s tem, da je čisto blizu odprl kavarnico s teraso.

D.

Slovstven razglas so obelodanili pisatelji: Beaunier, Bourget, Bellaigue, Champion, Halévy, Jammes, Maurras, Massis, Marsan, Vaudoyer etc. proti „miselnemu boljševizmu“ in organizirajo „umstveno obrambo“. Njih načrt je tak-le: prenovitev klasičnega duha na Francoskem po kraljevskih potih razuma in klasičnih metod, umstvena združitev Evrope in svetá pod zaščito zmagovite Francije, ki je čuvarica vse omike ...

D.

La Pléiade. Nov pesniški mesečnik bo izdajala družba sedmerih poetov v pariškem in provenčalskem narečju (oïl in oc), v latinščini in grščini, s poetičnimi in metričnimi razlagami celotnega prašanja helensko-latinske prosvete na francoskih tleh. Načrt izhaja od Joachima Gasqueta, ki je nedavno objavil visokodoneče „Vojne hvalnice“.

n. k.